

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5 КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

К. Ю. Гуріна

Криворізький державний педагогічний університет,
*Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри
загальної та вікової психології Н. М. Макаренко*

Вступ. Однією із найважливіших складових частин особистості, безумовно, є її соціальні навички – здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати індивідуальні і колективні дії. Соціальна компетентність велику відграє роль у підлітковий період, бо саме в період дорослішання, формуються знання, уміння, навички взаємодії з іншими людьми в суспільстві, встановлюються стосунки, позиції, погляди. На сьогоднішній день недостатньо висвітленою залишається галузь соціального-психологічного розвитку підлітків у країні, особливо в її кількісних і якісних показниках. Особливо цікавим є рівень соціального розвитку підлітків, що навчаються у школах, спеціалізованих на вивченні іноземних мов, оскільки таке навчання вимагає добре розвинених соціальних та комунікативних навичок. Тому я вирішила дослідити соціальну компетентність учнів 5 класу школи, спеціалізованої на вивченні іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Термін «компетентність» походить з латинської і в перекладі означає авторитетність та обізнаність. «Компетенція» також латинського походження і означає «проблема, про яку в кого-небудь багато інформації, що дає йому змогу фахово її розв'язати». Як бачимо, вживання терміну «компетенція» звужує зміст поняття до вміння розв'язувати якусь проблему, і більш доцільним є вживання терміну «компетентність». Але при цьому необхідно зазначити, що коли йде мова про соціальні знання,

відсутність, по-перше, вмінь та навичок їх застосовувати та, по-друге, критичного ставлення до цих знань, робить їх непотрібними, а інколи, і шкідливими для особистості. О. Гончарова-Горянська [2, с. 72] вважає соціальну компетентність складовою комунікативної компетентності нарівні з мовленнєвою. Однак такий підхід, на нашу думку, викликає сумніви, оскільки поняття «соціальна компетентність» є близьким до «компетентності у суспільному житті», а не «компетентності у спілкуванні».

За твердженням Ніколаєску І.О. [3, с. 22] соціальна компетентність є процесом і результатом засвоєння і активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду (комплексу знань, умінь, цінностей, норм, традицій) на основі її діяльності, спілкування, здатності застосовувати досвід при вирішенні життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, активність у командній роботі.

Соціальна компетентність молодших підлітків характеризується такими показниками:

- приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;
- проявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінці, прилаштовуватися до вимог соціальної групи, зберігаючи водночас власне обличчя;
- добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально;
- уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони;
- вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися;
- налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними; уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій;

- оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях;
- контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватися від негативних проявів;
- володіти мовленнєвим етикетом, бути здатною ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову.

На думку Блинової О.Є. основними компонентами соціальної компетентності є вміння спілкуватися з оточуючими, самооцінка, переважаючий настрій (той, який людина відчуває частіше за все) та соціальні ролі, які особистість бере на себе.

Дослідження проводилося під час студентської практики у березні 2019 року. Базою дослідження став 5-В клас спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов. Загальна вибірка - 31 особа. Спочатку методами спостереження та бесіди був визначен загальний характер стосунків у класі та виділила неформальних лідерів. За результатом бесід з окремими учнями виявилось, що в класі наявні універсальні лідери, учні з середнім соціальним статусом та учні, які є менш популярними серед однолітків та об'єднуються у невеликі стійкі групи за спільними інтересами. Ці групи не конкурують одна з одною і не протиставляють себе іншим, що сприяє формуванню здорового соціально-психологічного клімату у класі.

Наступним методом дослідження стало анкетування. Для вивчення рівня соціально-психологічної адаптації п'ятикласників був використаний модифікований опитувальник «Анкета п'ятикласника», питання якого базувалися на методики К. Роджерса -Р. Даймонда [5, с.166]. Запитання були спрямовані на вивчення таких ознак соціальної компетентності, як ставлення до навколишнього світу, самооцінка, вибір занять у позашкільний час. За результатом відповідей був визначен рівень задоволеності дітей собою по шкалі від 1 до 100. Середній рівень самооцінки учнів становив 77,5 балів зі 100. Серед своїх позитивних рис учні відзначали свої досягнення у захопленнях (добре бігаю, танцюю, співаю, роблю щось своїми руками, катаюся на

скейтборді, гарно програмує, непоганий борець) та особистісні якості (добрий, дружелюбна, весела, щира, розумний). Це добре співвідноситься з тим, що більшість з них регулярно відвідує гуртки або секції (переважно танцювальні, також музичні та художні школи).

Щодо найчастішого настрою, то він у 74% опитаних переважно веселий (радісний, добрий), у 13% - нейтральний або байдужий, і у 13% - поганий (відчують сум або злобу).

Наступним кроком була оцінка міжособистісних стосунків учнів у класному колективі. Для цього був використаний опитувальник, який теоретично базувався на методиці А.В. Фурмана для визначення особистісної адаптованості школярів. Анкета складалась з трьох блоків, в яких були як відкриті, так і закриті запитання для визначення рівня розвитку комунікативних навичок та оцінку своїх стосунків з однокласниками. У число завдань входило також визначення соціально-психологічних типів учнів за допомогою соціометричної методики Д. Морено.

Аналіз результатів анкетування дав змогу виявити 4 групи дітей, які є лідерами та мають дружні, середні та погані стосунки з однокласниками. Підставою для такого поділу стала оцінка учнями своїх взаємовідносин з однокласниками та їх місце у соціограмі класу за методикою Морено[4]. За кількісним станом учнів, які є лідерами – 4 особи з 31(13%), тих, які мають дружні стосунки 9 осіб (29%), нормальні – 14 осіб (45%), погані – 4 особи (13%).

У стосунках з однокласниками опитаних засмучують несправедливі звинувачування, брехня, суперечки, які виникають через відстоювання власних інтересів, та, найчастіше, насмішки. Цікаво, що головною проблемою для 48% учнів виявилися проблеми у навчанні, для 23% - взаємостосунки з однокласниками, для 10% - взаємостосунки зі вчителями, і 19% зазначили, що не мають жодних проблем у школі.

Результати дослідження представлені у таблиці.

Результати опитувальника «Рівень адаптованості учнів до класного колективу» за методикою А. В. Фурмана

№	Тип стосунків	Кількість чол..	Кількість у %
1	Популярність	4	13%
2	Дружні	9	29%
3	Середні	14	45%
4	Погані	4	13%

У графічному вигляді результати представлено на

рис.1

Рис.1. Результати опитувальника адаптованості учнів до класу

Рис.2. Результати анкетування щодо переважаючого настрою серед учнів

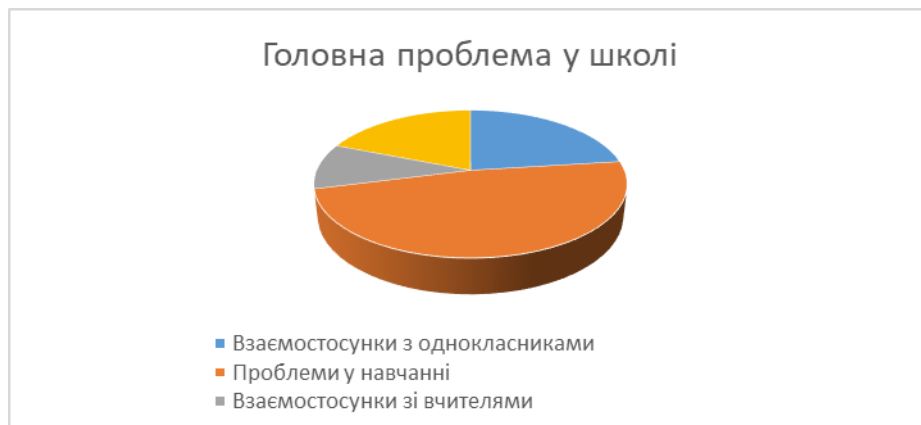

Рис. 3. Результати опитування щодо головної проблеми у школі для дітей

Висновки. Отже, більша частина учнів – це добре соціально-адаптовані діти, 77% яких охочіше проводять час з однолітками, аніж на самоті. Більшість зазначила спілкування та дружбу з однокласниками серед, як те, що найбільше подобається у класі. Загальний соціально-психологічний клімат у класі сприяє повноцінному психологічному розвитку дітей та формуванню їх соціальної компетентності.

Література:

1. Блинова О. Є. *Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі* : монографія. Херсон : РІПО, 2011. 488 с.
2. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2004. № 7-8. С. 71-74.
3. Запорожець О. П. Психофізіологічні функції і успішність навчання учнів молодшого шкільного віку з різним фізичним та розумовим навантаженням: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.02 / К. : Знання, 2008. 22 с.
4. *Методики соціально-психологічної діагностики личности и группы*. М., 1990. С 35
5. Шульга М. Маргінальність як криза ідентичності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2000. № 3. С. 166–170.